

Gerundense (Esp. Sagr. XLIII, p. 79). *Impuritanus*, p. ex. 844: «Farus in pago *Impuritano* (Esp. Sagr. XLIII, ape. 8), parlant del poble *El Far.*; 844: diploma de Carles el Calb: «in pago *Empuritano*, villa Olianus Cacavianum --- Farum ---». *Cat. Car.* registra *pagus Empuritanus* i variants (vol. II, 12.18). Altres vegades en qualitat de *comitatus*; a. 922: «in comitatu *Puritanensi* --- super fluvium Tether» (Esp. Sagr. XLV, 324); més en *Cat. Car.* II, 19.1, 353.13 etc. *Episcopatus Empuritanus*, supra des de 516 i *Cat. Car.* I, 121.8. O simplement «territorium *Empuritanum*»; 881: diploma de Lluís el Tartamut: «villa Oliano in territorio *Impuritano*» (*Cat. Car.* II, 131.18).

En fi, això s'abreujà, convertint-se EMPORITANUM en el cat. *Empordà*. Com a nom de comarca ja el trobem en la *Cròn.* de Jaume I: quan es veié obligat a posar a rotllo l'acció anàrquica d'un comte d'Empúries: «Nós anam-nos vés Barcelona, e menam nostres hosts --- quan fom en *Empurdà* sabem que l'Infant En Jacme, fiyl nostre, tenia assetjada la Rocha, un castell del comte d'Empúries ---» (§ 549); c. 1260: «e ay fayta una suma de tot aquest comtat / d'*Empurdà*, c'ap cent sous seran de mi pagat; / e-l Coms aje-n cinc-cens, que val ço que m'a dat, / eN Dalmau de Rocabertí, atretant ---», Cerverí de Gir., *Test.*, v. 79; 25 1195: *Empurdà* procés de Camarasa (CCandí, *Mi. Hi. Cat.* II, 175); 1474: *Empurdà* (RLR LII, 11); 1524: «--- en la provincia d'*Empordà*» (*Flos Sanctorum*, fº 267v); 1587: «ho demanen los de Rosselló y *Empurdà*» (*Nov. Ardits* v, 507).

En la *Crònica* de Desclot: «Anà-se-n a Gerona e per *Empurdà* ---» (§ 134). En la de Muntaner, amb referència a fets de 1279: «en aquell castell hagra tota tota la terra del rei don Sanxo, sinó que li venc misatge d'*Empurdà*, del comte d'Empúries e del vescomte de Rocabertí, que grans gents de la Llenguadoc s'aparellaven, per part del rei de França, d'entrar en *Empordà*, e així que --- vengués acórrer» (§ 158, Casac., v, 22.16-17).

Gentilici: *empordanès*, que és el que ja hem documentat en la forma *empuritanensis* del baix llatí, supra, des de l'any 816.

No és possible, ni cal pensar a donar-la ací, una lleu idea de la importància espiritual, literària i nacional de l'*Empordà* dins la nació literària. Un poc ho reflectiran les obres i els noms dels grans homes que n'han escrit, si els recordem concisament. Pella i Forgas, *Història de l'Empordà*; J. Maragall i E. Morera, sardana *L'Empordà*, petit cap de brot de poesia i música líriques. J. Garreta, *Juny*, altra obra mestra, del músic del Baix *Empordà*. P. Coromines, *Les Gràcies de l'Empordà*. J. Pous i Pagès, *Empordaneses*. Josep Pla, *L'Empordanet*, nom que ell donava a la meitat meridional de la bessona comarca, que els de l'Alt *Empordà* anomenen *L'Empordà Petit*, però llueix orgullosa al costat de l'Alt *Empordà*, amb les seves pròsperes i industrioses viles de Palafrugell, Palamós, La Bisbal... Dita popular: «Jo sóc com les noies de l'*Empordà*: molt mirar i poc tocar», rememora Coralí als seus galants, l'heroïna de *La Punyalada* de Marian Vayreda.

Acabem amb el nom de dues poblacions que exhibeixen el nom de la comarca com a màxim distintiu.

Castelló d'Empúries, la vella capital del Comtat, de la qual ja hem donat ampla notícia a l'article *Castelló*.

Castell d'Empordà, nom oficial del poblet i municipi situat 2 k. al Nord de La Bisbal. *Nom popular*: *empurdà*: mentre que «Castell d'Empordà» només és en escrits: així a La Bisbal, però a Torroella de Montgrí i a L'Escala no li sabien altre nom que *Castell d'Empordà*, i no creien que hi hagi cap poble que s'anomeni *Empordà* i prou (Casac. 1920). De fet, però, jo el vaig oír anomenat *empurdà* a tots els pobles circumdants, en les enqs. de 1958 (xix, 200).

MENCIONS ANT. 1101: «Sti. Martini de *Laneras*» (Monsalv. xvii, 193); 1280: *Llaneres* (BABL iv, 20); 1596: «parochia Sti. Martini de *Llaneris* alias *Castro Impuritano*» (Alsius, p. 124); 1691: «Sti. M. de *Llaneris* aliis de *Castro Empuritano*» (Monsalv. xvii, 193). Avui *St. M. de Ll.* està enterament oblidat en l'ús popular (Casac., J. Cor.). De l'etimologia de *Llaneres* parlarem en l'article *Llanars/Llanera*.

¹ Fins i tot l'afirmació que hem oït que en castellà és, correctament, *Ampurias*, és falsa: «*Empuries*: ciudad de Catalueña: *Emporiae*, -arum», escriu Nebrija, mestre màxim del castellà clàssic, en el *Dic. Castellano* de 1495, fº ivv, lín. b41. «*Empuries*, ciudad: *Empúries*» Pedro de Alcalá, *Vocabulista Árabe en letra castellana*, 1505, ed. Lagarde, 231b14. *Empuries*, en Nebrija, *Istoria de las Antiquedades de España* (en *Gram. de la Lengua Castellana*, ed. González Llubera, 1926, 226 ss.).

Poblet, del Conflent, agre. a Nyer, entre aquest poble i Canavelles (Alart, *Géogr.* 99).

Vaig fer enq. el 1959 a Nyer, Toès, Canavelles i els altres pobles veïns (xxii, 147-154; xxiv, 15-23 etc.) i recordo que pron. *én* (amb la *é* mitjana, pròpia de la zona).

MENCIONS ANT. 865-6: «scripture emptionis q. fecerat Ranesindus ad Witizane abbate --- in villa *Emne*, et Canavellas et ---» (Abadal, *Eixalada*, § 14, p. 136). Poc abans de 878: «--- Ego Sion et uxor --- vindimus in villa *Emn* ipsa kasa et ipsa terra que ---», doc. d'*Eixalada* perdut pel cataclisme de 878, i llavors també s'extravià un que deia: «--- ego Amarella --- dono cognato meo Savicello partem in villa *Emne* ---»; s'ajuntà tot, amb el mateix text (a base segurament d'una còpia), junt amb altres actes, en un doc. del Cartulari de Cuixà, que ens en donà aqueixos textos, p.p. *MarcaH.*, § 37, col. 801.16f i ss.; d'allí ho treuen Abadal (*Eixalada*, pp. 151, 152 i 156, i Alart, *Bull. Soc. Agr. Pyr. Or.* x, 81), que ho dóna com a primera menció del present NL. 950: butlla papal confirmant a Cuixà: «--- et in Flaçano, et in Anyerro, et in *Eyn*, et in Porcilianos ---» (*Eixalada*, p. 177.9); 968: *Henne* (Abadal, *Eix.*, 198).